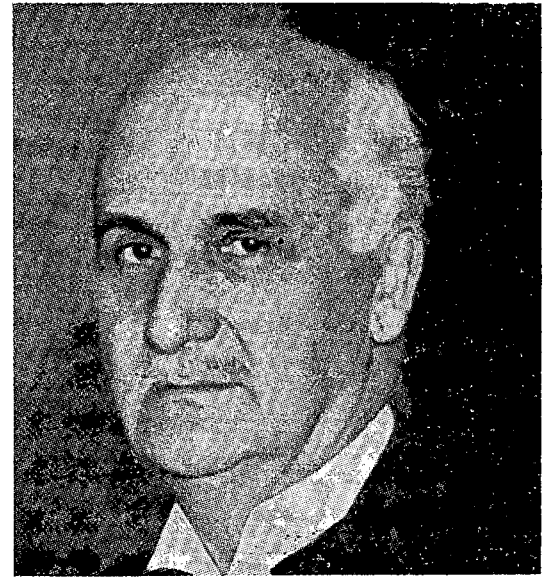
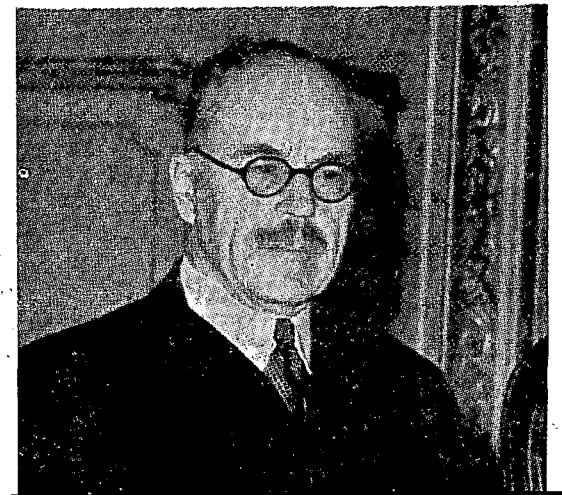

השלטון

והמדע

בשול, פיקוד וידע מדעי, כמעט מדי יום ביומו שומעים אנו על השגים חדשים, כבירים ומופלאים בתחום המדע והטכניקה: צוללות אטומיות, טילי-חלל, לוינים, טייסים המקיפים את כדור הארץ בספינות-חלל, ועוד ועוד. השואלים אנו את עצמנו: מי מחליט על השקעת מיליארדים של דולרים במפעלי-מחקר אלה? כיצד נופלות החלטות גורליות, העוללות לשנות את מהלך חי האנושות? „אחד הקווים המתמיהים ביותר שבכל חברה תעשיתית מתקדמת בזמננו הוא כי ההחלטות העיקריות נעשות על-ידי קומץ אנשים ובסודי סודות; ולפחות במידה שהמדובר באלה אשר להם, לפי החוק, הסמכות להכריע — מכריעים בהן אנשים שאי-אפשר שתהיה להם ידיעה ממקור-ראשון הן על הבסיס להכרעותיהם והן על תוצאותיהן של אלו.”

אנו, המדע והטכניקה

טבעו של אדם הניצב מול אתגרים גדולים — שהוא מסתגל לקריאת-התגר היומיומית שלהם — עד להתעלמותו מהם. אחד האתגרים העיקריים של דורנו הוא אתגר המדע והטכניקה, הקורא לנו להתמודד אתו ולגבור עליו. סדרות יום-יום ועניני שגרה — סופם שהם מקהים אתגר זה; ורק משבר חריף מעוררו מחדש. מקצת מזה היה בודאי בתחשתנו בבוקר יום השבת של ה-21 ביולי, כאשר שיגרו המצרים אל-על את ארבעת טיליהם. טילים אלה המחישו את העובדה כי בינינו ובין מצרים מתנהל לא רק מאבק של עצמה, של כמות, של אינטרסים מדיניים — אלא שהמאבק ניטש גם בשדה האיכות: והמדובר כאן הוא באיכות המדעית והטכנולוגית.

הישמשו לנו הטילים המצריים אותו „דרכון” אשר היה ה„ספוטניק” לאמריקאים — גורם מאיץ ומחיש לפיתוח מחקרי מזורז ולהגברת החינוך הטכני והמדעי?...

ניהול, פיקוד וידע מדעי

בסוגיה נכבדה זו של יחסי הגומלין בין השלטון והמדע — הבאה לידי ביטוי במובאה שצוטטה לעיל — דן ספר קטן בשם „המדע והממשל” * שמחברו הוא צ' פ. סנאו; הוא סאָר צ'ארלוֹ סנאו, פרופסור ואיש מחקר מדעי — אך גם איש ספרות — ועם זאת גם בעל עבר בשירות האדמיניסטרטיבי-מדעי אחראי במנגנון-הממשל הבריטי בשנות מלחמת-העולם-השנייה. כרקע לדיון בבעיה מתאר סנאו את סיפור קורותיהם של שני אנשים — ושל שתי הכרעות.

שלטון ומדע — סיפור המעשה

האישים: הראשון — סאָר הנרי טיזארד, היועץ המדעי של מיניסטריון-האוויר הבריטי עד להתפטרותו ב-1940, שהיתה קשורה במינויו של פרופ' לינדמן כיועצו המדעי של ראש-הממשלה הבריטי (סאָר טיזארד — תמונה תחתונה); השני — פרופ' לינדמן (תמונה אמצעית), אשר מאוחר-יותר הפך ללורד צ'רל (Cherwell), שהיה חברו ויועצו המדעי הקרוב של ראש-ממשלת בריטניה, במלחמת-העולם-השנייה, וינסטון צ'רצ'יל (תמונה עליונה).

ההכרעות: האחת — פיתוח המכ"מ (הראדאר), בעידודו

* שהוא נוסח הרצאות על נושא זה, שהרצה באוניברסיטת הרווארד הנודעת בארה"ב.

50% מבתי המגורים יושמדו בהפצצות אלו.

המסמך הגיע לידינו של טיזארד, שטרם ובדק את פרטיו והגיע לכלל דיעה, כי מסקנותיו של לינדמן לגבי התוצאות האפשריות הנן מוגזמות פייחמישה. ואילו בלקט טען לאחר בדיקת המצע כי לינדמן הגזים פייחשה. דעת כל המתנגדים לשיטה זו היתה כי אם אמנם דלים סכויי הפגיעה בהפצצה מן-האוויר, הרי שנקיטה באסטרטגיה זו כמוה כבזבוז המאמץ — ויש לכן לחפש אסטרטגיה אווירית אחרת.

מיניסטריון-האוויר תמך בדעות שהביעו לינדמן וחסידיו — וקו זה זכה לאישורו הסופי של הקבינט. לדברי סנאו הוכיחו המחקרים (הבריטיים והאמריקאיים) שנערכו אחרי המלחמה כי טעותו של לינדמן היתה גדולה מכפי שהעריכו מבקריו, שכן נמצא כי הגזים פייחשרה. אכן, יקשה עלינו להכנס לעובי הקורה ולהכריע באם תיאור העובדות, על-ידי צ' פ. סנאו הנו מאוזן ואובייקטיבי. יתר על כן: סנאו עצמו מצהיר בפתח ספרו כי בויכוח בין טיזארד ללינדמן מצדד הוא בזכות דעותיו של טיזארד ומתנגד להשקפותיו של לינדמן.

אף-על-פי-כן, גם אם נסתייג במקצת לגבי מידת האובייקטיביות שבהצגת העובדות, ודאי ניתן ללמוד מהן רבות; ומעל-לכל מעוררות הן את הקורא למחשבה וחקר בסוגיה זו וממריצות אותו להסקת מסקנות. הן, בסופו-של-דבר, גם בעל-הספר השתמש בסיפור-המעשה כברקע בלבד להצגת החלק, אפשר לומר, האידיאולוגי של ספרו. כבר בסיום הפרק הראשון אומר הוא: „אנסה להעלות מתוך סיפור-מעשה זה הכללות אחדות — או למען נהיה קרובים יותר למציאות, כללים אחדים, לפיהם יש לנהוג ולפעול...”

הלקחים — כפי שהוסקו עלידי סנאו

לקחיו של סנאו הנם בעיקר בתחום היחסים שבין איש-המדע ואיש-השלטון והמינהל המדיני. ניתן לחלקם לשתי קבוצות ראשיות: האחת עוסקת באורח קבלת ההכרעה עלידי מנגנון השלטון; השניה דנה במקומו של איש-המדע בהנהגת-המדינה. סנאו מתקומם נגד מה שהוא מכנה: „closed politics”, „מדיניות” של דלתיים סגורות. „מדיניות של דלתיים סגורות” הנה צורה של ניהול ענינים מדיניים ואחרים וקביעתם, אשר בה אין פניה אל ציבור או חוג (בלשונו — „כנסת”, assembly), רחב יותר; הכונה כאן רחבה מאוד: קבוצות בעלות דיעה או דעה, קבוצות נבחרים או אף קבוצות חברתיות.

לדבריו של סנאו — ודומה כי בענין זה עכ”פ הוכחה צדקתו ללא כל-ספק — מתקבלות כל ההכרעות החשובות שבתחום „המדיניות המדעית” לפי עקרונות השיטה של „מדיניות הדלתיים הסגורות”.

למדיניות „דלתיים-סגורות” זו שלוש צורות עיקריות ואופייניות:

● „מדיניות בשיטת הועדות” (committee politics) —

• על הקורא לשים לבו לכך כי התרגום „מדיניות” אינו יכול למסור בדיוק את מובנה של המלה „politics” — אשר אין פירושה „ק”מדיניות” (policy) כי אם, בערך, ניהולם (או — אורח-ניהולם) של ענינים מדיניים וציבוריים וכל ההווי האופף אותו — המערך.

המלא של טיזארד ובהתנגדותו הנמרצת של לינדמן; השניה — אורח ההפצצות הבריטיות על גרמניה, שנקבע ביזמתו של לינדמן ובהתנגדותו הנמרצת של טיזארד.

יקצר המצע מלתאר את השתלשלות העובדות הקשורות בשתי פרשות „סימטריות” אלה. כל הרוצה לדעת את פריטיהן — ייטיב לעשות בקראו את הספר גופו. עניננו כאן הוא בגרעין הסוגיה, זה העלול לחזור ולהשנות, בלבושים שונים, אף במקומות ובזמנים אחרים.

עיקרו של הסיפור — בשתי מהדורותיו, זו של טיזארד וזו של לינדמן — הוא באמונה של כל אחד מהם בדרכו-הוא, כשהוא נאבק עם חברו-יריבו, המשתמש מצידו בתלייתלים של הוכחות, והמעררים קושיות רבות על דרכו של היוזם והדורש.

המעשה בפיתוח המכ”מ כך היה:

בשנת 1935—1936 ישב טיזארד בראש הועדה המדעית של מיניסטריון-האוויר, שדנה בפיתוח המכ”מ, פיתוח שלא השיג השגים נאותים. המכ”מ טרם הוכיח אז את יעילותו בפעולה. על אף זאת האמינו טיזארד וחבריו (פרופ’ בלקט ופרופ’ היל) כי במכ”מ טמונה עיקר תקותה של בריטניה במלחמת-האוויר. אף אחד מהם לא היה קשור אישית בפיתוח כל שהוא של אביזר או המצאה טכנית מסוימת שיעשום למעונינים, כפרטים, בסוגיית טיפוח המכ”מ, בין בתור מחייבים ובין בתור שוללים. הזמן, כוח-האדם והאמצעים שעמדו לרשותם היו מוגבלים. החלטתם היתה — בניגוד לדעתו של לינדמן — שיש לתת עדיפות מוחלטת לפיתוח המכ”מ, דהיינו, לא רק לפיתוח הציוד גופו, אלא גם לסידורים והמתקנים הרבים והמורכבים הכרוכים בארגונו ובהפעלתו המבצעית — וזאת עוד בטרם נוסה המכשיר לראשונה. בניגוד להם טען לינדמן כי המכ”מ טרם הוכיח עצמו ולכן יש להורידו בסולם הקדימות-לפיתוח. הוא העדיף עליו שתי אמצאות שלרעצמו: האחת — גילוי מטוסים בעזרת קרניים אינפרא-אדומות (דבר שהיה אז רחוק מאוד עדיין משלבו המעשי); והשניה — הצנחת פצצות ומוקשים על-פני קו-יסיסתם של מטוסי-האויב.

בויכוח שניטש בין טיזארד ולינדמן בענין המכ”מ זכה טיזארד ועם פרוץ מלחמת-העולם השניה היתה בריטניה בעלת מערכת-ההגנה נגד מטוסית משוכללת למדי המצוידת במכ”מ — עובדה אשר השפיעה, כידוע, לא מעט על מהלך „מערכת-בריטניה” וגורלה.

דרך קבלת ההכרעה לגבי ההפצצות האסטרטגיות היתה שונה במקצת. לינדמן, שהפך בינתיים (כלורד צ’רל) לחבר הממשלה, הגיש להכרעה הקבינט את ההצעה בדבר ההפצצות האסטרטגיות. כאיש-המדע היחיד שבין חברי הקבינט הכין את המצע לדיון הקבינט, תמך בו בדיון — ואף זכה בהחלטה. ברם, על אף ההחלטה המהירה שנתקבלה בקבינט, הועבר אח”כ המצע לעיונם של מדעני הממשלה הבכירים.

אוחו מצע-לדיון הסביר את האפקט הצפוי של ההפצצות האסטרטגיות — והציע להפציץ, כיעד עיקרי, את שכונות המגורים של פועלי התעשייה הגרמנית. בתי-הרושת ויעדים מדויקים אחרים באו רק בקדימה שניה ושלישית, לאחר שכונות-המגורים ולעתים אף לא שימשו כלל כיעדים, בגלל מחסור במפציצים וצוותים, בפצצות וכו’. המצע טען כי

נודע לכל חבר וחבר משקל אישי בלבד, מבלי שהם מיצגים ציבורים כלשהם;

● „מדיניות סולמית-הפיקוד“ (hierarchical politics) — כשההלכות נקבעות מלמעלה — ויורדות עד לדרג הנמוך, לביצוע. דוקא במצבים כאלה נודע משקל רב, לגבי אופן הביצוע של המדיניות שנקבעה, למידת מסירותם ואמונתם של כל הדרגים המכונים והמבצעים, למידת הזדהותם עם הענין בו הם עוסקים — ותכופות להשלמתם (או להפך — להתנגדותם) עם החלטה שנתקבלה ע"י אלה הממונים עליהם.

● „מדיניות החצר“ (court politics), שבה מנסים המעוניינים, או דברי האסכולות השונות, לנצל את כוח שכנועם והשפעתם, באמצעות האישיות המרכזת בידה את עצמת השלטון.

יצורי-אנוש מאמינים בכוח, נוהים אחריו ונוטים לקבל את הבא „מפי הגבורה“, או בשמה. אפשר שפועלת עליהם מעין היפנוזה של כוח — ושל האיש בעל-השררה — אשר יש ומאלצת אותם להשלים עם הרבה ממה שחוסה בצלו של מעמד-שלטון ונובע ממקורו.

שלוש צורות אלו של „מדיניות הדלתיים הסגורות“ שלובות ברוב המקרים זו בזו, משפיעות זו על זו ובדרך-כלל מהוות, בסדרן הנקוב לעיל, שלבים בהתפתחותה.

באירת משבר, בצלה של סכנה, או תחת הרושם של תדהמת-רבתי יש ונוטים האנשים (ובכללם — גם שליטים) לותר על הגיונם ועל שיקול-דעתם הצלול ולדבוק בפתרון הנראה להם כגואל, ומשמש תשובה למשבר. כך, לדעת סנאו, דבקו חברי הקבינט הבריטי באסטרטגיה של הפצצות האוכלוסיה כ„ישועה“ וכמשקל-נגד ל„בליץ“ הגרמני — מבלי ששקלו נכונה האם אמנם זוהי תשובתה האמתית, החשובה והמכרעת של בריטניה במלחמתה בהיטלר.

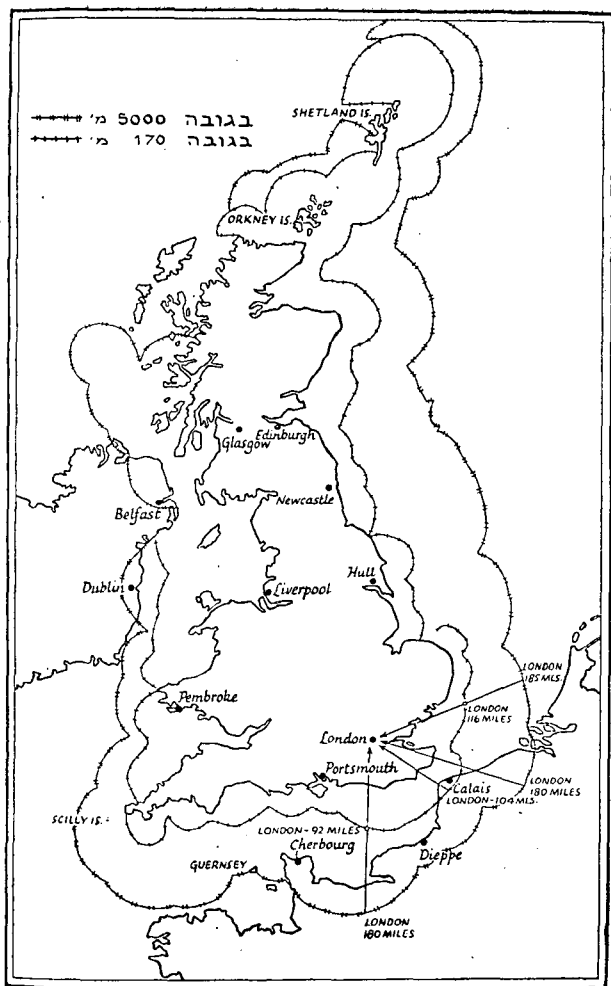
איש המדע וההנהגה המדינית

מלכתחילה פוסק בעל הספר ברורות, כי מסוכן לחיות בחברה הנשלטת על-ידי „שליט מדעי“ עליון אחד-יחיד. ומסוכן הדבר פירכמה כאשר אותו איש-מדע, המקורב לשלטון, אינו מקיף עצמו במדענים אחרים — ולא דוקא מן הסוג של „אומרי-ההון“ (בכך מרמז, כמובן, סנאו מפורשות למעמדו בפועל של לינדמן-צ'רל ליד צ'רצ'יל בימי קבינט-המלחמה).

לקורא שאינו „בן-בית“ בעולמה של „מדיניות-המלחמה המדעית“ הבריטית באותן השנים, קשה לעתים לקבוע מה חזק יותר אצל סנאו: עקרונותיו, לפיהם פוסל הוא את הגואל לינדמן-צ'רל — או איבתו ללינדמן, שבעקבותיה קובע הוא את עקרונותיו.

מכל מקום רואה סנאו כמה גורמים, המשפיעים על כל שיי-קול-דעת מדעי ולעתים אף מעוותים אותו. המסוכנים באלה הם „התחושות של סיפוק והנאה עצמית“ — (euphorias — בחינת שישו בני-מע"י) — בין שאותו סיפוק-עצמי בא מהמצאות ותגליות למיניהן (gadgets — כלשונו של סנאו) ובין שנובע הוא מחשאויות האופפת את הפעילות כולה, ותכר פות כרוכים שניים אלה זה בזה.

לדעתו של סנאו, מדען הלוקה בחולשות אלו חייב להימצא מחוץ למעגל ההשפעה המדינית: וללא כל ספק — חייב

מסך-המכ"מ מסביב לאיים הבריטיים בשנת 1941

הוא להיות משולל אפשרות של הכרעה מדינית. הסכנה הטמונה במדענים שאינם מתאימים לדרישות המועלות על-ידו תגדל ככל שיעלו במעלות השלטון וככל שיעסקו בתחומים אשר לגביהם יש להם חולשות אישיות עקב קרבתם הנפשית או המעשית אליהם.

היועץ המדעי הטוב הוא זה החסר את כל הליקויים המגויים לעיל, זה שאינו משתעשע בסיפוק והנאה עצמיים מתגליותיו, זה שאינו משתעשע בחשאויות וזה החופשי מהחשבת תגליותיו והמצאותיו המדעיות-אישיות. יעילותה של ביקורת מדעית, לדעת סנאו, מותנית בהיותה פוזיטיבית. משמע: אל-נא חסתפק בביקורת קוטלת — אלא הצג לעומת התכנית המבד קרת תכנית ענינית ושלמה משלך. בסימונו של הספר רומז סנאו על ה„מירוץ המדעי“ המתנהל בין המערב למזרח. בענין זה קובע הוא כי מדינות וחברות בעלות רמה טכני-לוגית שוה, או דומה, תגענה במוקדם-או-במאוחר לתגליות והמצאות זהות או דומות, תהיה זו, על-יכן, טעות לבנות מדיניות של קבע על בסיס קיומו לאור-דימיים של יתרון או „פער“ מדעי וטכנולוגי, בתחום זה או אחר.

מכאן עובר סנאו להצגת ה„אני מאמין“ שלו לגבי דרכי שילובו של המדען בשלטון. הוא רואה באנשי המינהל אנשים פעילים ונמרצים, אשר מגמתם הנה תמיד לפעול

בתחום הטוח־הקצר. הם — אדוני הפתרונות המיועדים לטוח־קצר. לעומתם ניחנו המדענים בתכונה שאינה כה מצויה בחברה האנושית של ימינו — הכושר לראות־למרחוק. רק בשייב הראיה־למרחוק עם יכולת העשיה־למחרת טמונה הערובה לקידום מהיר ובוטח של החברה האנושית המושתת על בסיס מוצק.

בצינינו כי בכרית־המועצות כ־40—35 אחוז מכלל השכבה השלטת (אנשי־ממשלה, פקידים־בכירים ודיפלומטים ברמות הגבוהות) הנם בעלי השכלה טכנית ומדעית (באנגלית בא הביטוי „מדעי“ לציין, בדרך כלל, את מדעי־הטבע והמדעים המדויקים). מסיים סנאו את ספרו בתביעה לשיתוף נרחב של אנשי־מדע בהנהגת המדינה.

לסיכום

בסיימך קריאתו של ספר זה שואל הנך ללא־ספק את עצמך: מאיזה טעם הציג לפנינו המחבר סיפור־מעשה אשר במבט־ראשון ניכר בו לכאורה אבק רכילות ושמץ של השמצה אישית...?

דומני שמתן סדרת הרצאות זו באכסניה כה נכבדה כאוני־ברסיטת הרווארד מעיד על חשיבותו של הנושא בו דן סנאו. האם בא סנאו ללמדנו הלכה־פסוקה בסוגית המדע והשלטון, או שמא התכוון אך ורק להציג לפנינו את הבעיה? תמהני, מה היתה כונתו המקורית של המחבר; אולם בסיימי את קריאת הספר ניצב לפני, בצד מסקנותיו של סנאו, הספק מעורר־המחשבה לגבי אורחות ממשל דמוקרטי בימינו אלה — ימי הטכנולוגיה המפותחת והמדע, המפליג למרחקים ויורד למעמקים.

המשטר הדמוקרטי בנוי על הכרעת העם, או ליתר דיוק — על הכרעת רובם של נציגי הנבחרים. נציגים אלה דנו והתוכחו בנושאים שהיו בתחום השגתם והבנתם. והנה לפתע נפתח תחום רחב ועמוק שבהכרעות לגביו נקבע גורל עמים ומדינות — ובהכרעות אלו מצטמצם, ולעתים אף נעלם, מש־קלם של נציגי העם הנבחרים (כגון — בפיתוח הפצצה האטומית בארה״ב, בפיתוח נשק־חדיש ואורח־לחימה בכל מדינות העולם המערבי, וכו').

באורח החלטות והכרעות זה עולה וגובר משקלם של היועצים המקצועיים. אך בנקודה זו מעורר בפנינו סנאו את הספק שבמחשבה; מה עדיף: היועץ האישי (ודאי בעל הקשרות מקצועיות בלתי־מבוטלות באותו תחום מסוים), הנהנה מאמון נו של איש הביצוע והמנהל (הנבחר, או הממונה) — או היועץ היונק את סמכותו החוסדית מצות־מטה. כמשל ניקח את ראש־המטה־הכללי הצבאי המשמש יועץ־צבאי מוסמך לראש־הממשלה — לעומת יועץ אישי לראש־הממשלה המשיא עצתו בצד זו של ראש־המטה, ולעתים אף מעליה — (כדוגמת הגנרל מ. טיילור בארה״ב אשתקד).

סיכומי־של־דבר — מכלול שיקולים ואפשרויות אלה מחייב את אנשי הפיקוד־העליון והמנהל־המדעי לרכוש ידיעה והבנה יסודית בתחומי עיסוקם; והחשוב, עליהם להיות „מומחה למומחים“: דהיינו, לדעת לעמוד על טיבם ומידות־סמכותם של יועצים, כדי להפיק מהם את המכסימום, ולראות את סיכומי מחשבתם, כך שניתן יהיה לקבל הכרעות והחלטות גורליות, אשר תהיינה תוצאה של שיקול חקיף ורחב של יותר מאיש אחד.

כאן המקום לציין שזמן מה לאחר פרסום ספרו הנדון כתב סנאו ספר קטן נוסף; ויתכן שכתבו כתוצאה מאותה חדר־צדדיות מסוימת העולה מספרו, אשר נתבררה גם לרעצמו למראה התרשמות הקוראים (וביחוד — מן ההדגשה בה הציג את פרופ' לינדמן כסמל התופעות השליליות שבתחום זה). ב„פוסטסקריפט“ זה קובע הוא כי הסכנה אינה ביועץ אישי פלוני או אלמוני, שיהיה המיטיב־לשקול, או השוגה בשיי־קוליו; אלא כדבריו: „יהיה אשר יהיה אותו יועץ, אף אם יהיה איש־המדע החכם ביותר בעולם — אל־לנו לשאת עוד שליט־עליון מדעי“...

והמסקנה הסופית המתבקשת מדבריו: מפקדינו ומנהלינו ייטיבו־עשות ככל שירבו לטעום מהפירות העולים בשדה־הידע המדעי והטכני — ובראש וראשונה מהשכלת־היסוד המדעית המאפשרת לעמוד על מגמות התפתחותה הנוכחית של החברה האנושית בכל התחומים.

הרהורים שבעיון שני

אכן, אינך יכול שלא להתעורר למחשבה בהרהרך במסקנותיו של סנאו. לכאורה, השאלה שאין להתחמק ממנה היא: מה לנו ולכל אלה? שכן, אפשר היה לסיים את סקירתך על הספר בסיכום מסקנותיו של סנאו. אולם דומני שאחטא אם לא אנסה לעמוד במקצת על האתגר שהציג לנו סנאו ועל מש־מעותו למדינת ישראל וצה״ל. ודאי, אין בכונתי לנסות להורות הלכה למדינה, או לעם; אלא שרוצה אני, בפירושו, להצטמצם בד' אמות של הצבא בלבד.

אלו הרהורים עורר בי ספר קטן זה? ציון ההלכות הפסוקות, בצד הספקות והתמיהות — לא די בו כדי לסיים את קריאת הספר ולימוד הבעיה המוצגת בו. בצד כל שנאמר לעיל, מעורר הוא מחשבה בנושאים נוספים, הקשורים לפרשות אלו של מדע, טכניקה ושל ארגון מנהלי שנועד לבצע מדיניות.

מקצת מהרהורים נוספים אלה אפרט להלן: צה״ל שואף להיות צבא חדיש, לאמור צבא הבנוי על טכ־ניקה, על מדע ועל אדם המשכיל להפעילם ביעילות. אידיאות חברתיות, הבנת תהליכים חברתיים, היסטוריים וכל־כליים, אינן משמשות עוד — כשהן לבדן — מטען מספיק להנהגה מדינית, חברתית וצבאית. ודאי, בשביל הנהגה כזו

הענין הוא לא בזה שהגנרלים והאדמירלים אינם ברי־סמך ומומחים דים — אלא בכך שהתפקיד חרג אל־מחוץ לתחום מומחיותם. מגבלותיהם אינן נובעות משום שהם אוילים־מלידה — כפי שנוטה לעתים קרובות להניח הציבור אשר אמונתו בהם נתבדתה — כי אם מצמיחתו של המדע, אשר שיבש עליהם את אורחות פעלם. והרי הרגל־מחשבה מדעי הוא האחרון בדברים שטופחו על־ידי החינוך והאימון הצבאיים. יתכן שאין כלל לשנות מצב דברים זה — כי השירותים־התמוזונים ספק אם יוכלו להוסיף ולהתקיים אל תאבד זיקתם אל דברים שברגשי.

קפ׳ ב. ה. לידל־הארט, בשנת 1935

נדרשו מתמיד, ואף תדרש בעתיד, הצטיידות במטען מדעי וטכני רחב. ברור, כי על אף הצטיידות כזו, שהגה חיונית ביותר בימינו, ימשיך לשמש בצידה הידע המקצועי-הצבאי צד-התחומין יחסית. במקדם או במאוחר — ויש לחשוב כי במקדם — יעמדו מפקדי צה"ל (לפחות — הבכירים שבהם) בפני הצורך להכריע הכרעות שתהיינה כרוכות בהבנת-נתונים טכניים-מדעיים מורכבים ובפני ההכרח לשקול גורמים שונים (לעתים — מנוגדים) בתחומים אלה. הנהייה מסוגלים לעשות זאת מבלי שנהיה מצוידים בכלי הבחנה ושיקול מדעיים-טכניים נאותים?

גרסנו תמיד כי הנהגת הצבא צומחת מבין השורות, והיא בקיאה במקצוע הצבאי ומכירה אותו מתחתיתו ועד לפסגתו. עם חדירת ציוד טכני משוכלל, המושחת תכופות על פקעת מורכבת של גורמים טכניים-מדעיים, אורבת לנו הסכנה שנס"ו

תפק בהכללות גסות (ולעתים — אף מטעות) לגבי ענין שכבר הוכר ונלמד היטב בדרגים נמוכים, המטפלים ישירות בציוד הזה.

במהותה אין זו בעיה של יוקרה בלבד, אלא אותה בעיה שהציג סנאו בספרו: האחראי לביצוע חייב להבין את עצת יועציו, המומחים, וכן לדעת להעריך את המומחה ועצותיו, לדעת לבחור את העצות הטובות מבין מכלול העצות הנתורנות לעתים על-ידי מספר רב של מומחים.

עומדים אנו בפתחה של תקופה חדשה; האתגר שולח לעור מתנו על-ידי מציאות התקופה וקצב התפתחותה. ציוו של האתגר ברורים: אין להמתין, אין לדחות ל"עת-מצוא" את התכונה והלימוד — עלינו לנצל את הזמן העומד לרשותנו, להצטייד בדעת והשכלה מסוגים נוספים וחדשים — פן נעמוד מעוטי יכולת ומפגרים בפני שלבי-עליה טכניים חדשים.

כיצד יעבור החתול את מכשול המים?

קורמו: מה כל הבעיה בענין החוקת כוח גדול יותר באירופה? הרי יכולה בריטניה, משירדש הדבר, להכפיל את צבא-הראין הבריטי תוך ימים מספר! אכן, אין בפתרון זה כדי לספק — וזאת משלושה טעמים. ראשית, מתעלם הא"מ מן הערך המיוחד הנודע לכוחות שבפועל, הנמצאים כבר במקום הנחוץ, המסוגלים לפעול מידית ובעוצמה של-מש. שנית, תגבור מן הסוג שהוזכר — כמוהו כביצוע גיוס-למלחמה; דהיינו, מעשה אשר בעת מצב מדיני עדין-מאוד עלולות תוצאותיו להיות חמורות, ושלישית, בודאי יוצר אזי תהוו-והוה, כשיתגשו זה-בזה שני זרמי-תנועה; משפחותיהם של אנשי צבא-הראין, שתפונינה אותה שעה מער-כה — והעתודה-האסטרטגית הבריטית, שהססתה תבוצע באותו זמן עצמו, ודאי שאשמה בכל זה בריטניה — אשר היא שברה את הזמן להחלטה על ביטול ה"שירות-הלאומי", אך לאמריקאים לא היתה ברירה אלא, להסכים להאמין כי אמנם יוכלו הבריטים להכיר פיל כוחותיהם בגרמניה תוך 7 ימים..."

אכן, בפרשה קונקרטיית זאת מתבטאת הבעיה כולה של "כוחות עתודה" במצבי מלחמה אשר בה אולי כבר המהלומה הראשונה תשבש — ויש סוברים תעמיד בסימן-ספק — את ערכם של כוחות שאינם "כבר במקום", ובגילוייה השונים עומדת שאלה זו בפני צבאות שונים — באירופה, באמריקה ועוד.

גדוד "כבאים" - אך רק לשריפות קטנות...

שהבריטים מבליטים אותו בהודמוניות אלו, ועוד, אך יש לזכור כי כל זה אינו אלא צד אחד בלבד של "כוח-המשימה הנייד" הנאט"ואי, שהוקם לפני כשנתיים, ביזמתו של גנ. נורסטד, ושנועד להיות בעל אפשרויות-פעולה אטומיות: (באמצעות יחידות-טילים מדגם "ליטל ג'והן"). כוח זה צריך היה למנות שלושה גדודים בתהילתו, אח"כ המישה, ולבסוף — שמונה. להבנת אופיו יש לזכור כי אין הכוונה לשלוח את היחידות מתוך מערכי-הכוחות התקינים (גם אותו גדוד של הגוארדיה-הואלשית משמש בימים כתיקונם יחידה בתוך הקורפוס-הראשון הבריטי שבגרמניה) — כי אם להכשירן מראש לתפקיד ה"התערבות המהירה" בכל חלק שהוא של הזירה האירופית — תוך שיתוף עם כוחות אויר וצי, כפי שיידרש — על-מנת "לכבוט בראשיתן" התלקחות מקומיות, פן תפוכנה לתבערות-רבתי. הזמן יוכיח ודאי אם הדבר אפשרי.

ביקורו של מיניסטר-ההגנה הבריטי החדש, פ. תורנייקרופט, בווישינגטון גרם לסדרה של הערכות והשערות, נראה, שב-מרכז עמדה השאלה — שאיננה חדשה, שהרי מיניסטר-ההגנה האמריקאי כבר הציגה לא-פעם — בדבר הצורך כי בריטניה תגביר בפועל את כוחותיה שבאירופה ("צבא-הראין") עד לאותה עצמה שנקבעה בהסכמי-נאט"ו: 55 אלף איש לפחות. העוקץ טמון כאן, כידוע, בעובדה שאין ביכולתה של ממשלת בריטניה למלא אחר התחייבותה זו מבלי להנהיג שוב, ולו חלקית, את שירותי-החובה אשר בוטל על-ידיה לא-חזמן מתוך כוונת של מדיניות-פנים ושיר קולים כלכליים. והנה, לפי אחד הבטאונים הבריטיים בעלי האינפורמציה המהימנה, סיכום הברורים שהתנהלו בין פ. תורנייקרופט לעיתו האמריקאי (מק-נמארה):

"ישנן רק שני דרכים למילוי הדרישה האמריקאית: או הנהגת שירותי-החובה סלקטיבי — או צמצום, מרחיק-לכת עוד יותר, בהתייבויות הבריטיות מזרחה לסואץ. הדבר הראשון אינו אפשרי מבחינה מדינית-פנימית, לנוכח הקשיים בהם נתונה ממשלת בריטניה בענין ההתחברות אל אירופה; ואילו השני איננו אפשרי משום שארה"ב אינה מוכנה ליטול על שכמה שום משא-אחריות הרובץ כיום על בריטניה. מכאן השינוי שהסתמן עתה במדיניות האמריקאית. פ. תורנייקרופט הרי טוען עתה אשר טען לפניו

תמורה סמלית היא — ולא רק כשם: גדוד בריטי (הגדוד ה-1 של הגוארדיה-הואלשית), שנמנה לפני זמן-מה על יחידותיה של העתור-דה האסטרטגית הבריטית" — הגו כיום חלק של "כוח-הקרקע הנייד" של נאט"ו. אות הוא לתהליך השתלבותה של מערכת-ההגנה הבריטית, הקיסרותית-לשעבר, לתוך מסגרותיה של הגנת ברית "נאט"ואית". כוח חדש זה, שהוגדר כ"הולם בחוקה ומוכן לטוס לכל מקום שהוא", מורכב מיחידות בריטיות (הגדוד הנ"ל, סוללה ארטילרית, מחלקת פלסים ועוד יחידות מסייעות) בלגיות, אמריקאיות ומערב-גרמניות. השתלבות-גומלין זו הצריכה ארגון געעים, אימון בצותא עם הבלגים, בילוי חודשים במרכז ספורט החורף האמריקאי שבהרי דרום-גרמניה, תרגילי-הסטה ותמרונים של יחידות ארבעת הצבאות בטרדיניה, בתפקידי "גדודי-כבאים מעופף" נודעת חשיבות לגשק רגלים יעיל וקל — כ"מבואט" הנ"ס